

A szobor

Szále László rovatvezető (szale@mhirlap.hu)

Lassan nyugvópontra jut a Teleki Pálról szóló vita, holnap fölavatják a szobrát a balatonboglári templomkertben. Tisztességes kompromisszum született.

A vita végül is hasznos volt, sokat megtudtunk az ellentmondásos sorsú tudósról és államférfiről, s ha valaki képes elfogulatlanul összeilleszteni a szoborpártiak egyoldalú „jó Teleki”-képét az ellenzők ugyancsak egyoldalú „bűnös Teleki”-képével, az egészen árnyalt képet kaphat a jó és rossz emlékű grófról. A vitában egyedül az nem tetszett, hogy az állítókból hiányzott az empátia, a tiltakozókból pedig a tolerancia. Hogy megértsék vagy legalább akarják megérteni, mi mozgatja a másik felet.

Egyvalakit azonban senki sem kérdezett: a szobrászt, Rieger Tibort. Ő mit akart ezzel a szoborral? Nézzük meg alaposabban.

Magába roskadtan ülő öregembert ábrázol, aki elgyötört arccal néz maga elé, a semmibe, egy tevékeny, gazdag és végzetesen kudarcos élet után. Talán az öngyilkosság előtti pillanat ez, még innen a halálon, de már túl a számvetésen, a kétségbeesésen. Az egészen nyilvánvaló, hogy nem magabiztos tudóst látunk, nem triumfáló politikust, aki büszkén gondol „korszakos” zsidótörvényeire vagy bármire, amit hosszú pályafutása alatt tett.

A szoborállítás hívei azt mondják, ők a felelősségvállaló politikusnak kívántak emléket állítani. Mert oly ritka a magyar történelemben, hogy valaki végsőkig menő személyes felelősséget vállal tetteiért, aki nem ismer külön politikai és civil morált, s amikor a politika becselenségre, „szószegésre” kényszeríti, képes levonni a végső konzekvenciát.

A szoborállítás hívei azt is mondják, Teleki tragikus tetteivel mintegy megváltotta magát korábbi bűneitől, s az utókor – nem felejtve őket – megbocsáthat neki éppúgy, ahogy Bajcsy-Zsilinszkynek vagy Nagy Imrének. A szobor ellenzői azt mondják, Teleki csak külpolitikájának kudarcát látta be, csak a szószegést bánta meg, nem pedig antiszemitizmusát, a szégyenletes zsidótörvényeket, annak semmi nyoma a búcsúlevélben. Így tehát öngyilkossága ezek alól a meg nem bánt bűnök alól nem oldozza őt fel.

Ez is logikus, bár aligha láthatunk bele egy öngyilkosság előtt álló ember gondolatainak gomolygásába. A szobrot azonban látjuk, s azt látjuk, a szobor „megbánta” minden bűnét – alkotója szerint. Teleki maga nem is bánhatta meg, hiszen nem tekintette bűnnek, amit tett. Tragédiájának fő oka éppen az, hogy volt hatalma, tekintélye hozzá, hogy tudományos tévedéseit „alkalmazza” a gyakorlatban, s ezzel százerek tragédiáját készítse elő.

Nem mentség, hogy Teleki a „zsidókérdés” megoldását a kitelepítésben látta, mert a hazájukból elűzni akarni embereket, családokat, a legtudományosabb alapon is borzalmas gondolat – de nem gyilkosság, nem tömeggyilkosság. Nem jogos tehát a '41-ben elhunyt politikus mérlegének serpenyőjébe három évvel későbbi halottak százezreit rakni (mint **Eörsi István** tette egyébként kitűnő cikkében – MH, febr. 16.), akkor sem, ha ebben a tragikus végkifejletben az ő áldástalan munkálkodása is jócskán benne van. Lehet, hogy ha ezt megéri, és látja, milyen barbár tömeggyilkosság lesz az ő „tudományos” antiszemitizmusából, újra csak öngyilkos lett volna. Ezt nem tudhatjuk, hiszen már első fölismeret bűnére így reagált, s nem várta meg a másik végkifejletét. Én úgy látom, a szoborban ez a tudás is benne van.

De minthogy sokan nem így látják, valóban nem lett volna helyes a Várban fölállítani.

A történelmi megítélésben mutatkozó konszenzushiány miatt sem, és azért sem, mert sokan az antiszemitizmus emlékművét látnák benne, s bizonyítékot arra, hogy a mai Magyarországon szélsőjobboldali és antiszemita veszély van.

Márpedig ilyen veszély '45 óta nincs, tanúk rá az azóta fölnőtt nemzedékek.

Jó tehát, hogy a szobor nem köztéren áll holnaptól, így nem okozhat fájdalmas, rossz érzést, és nem is lehet mint bűnjelre rámutatni.